

СИЛГОЙМАГÆЙ КУД ÆФСÆРМИ КÆНАЙ, УОТÆ ДИ Е ДÆР ÆФСÆРМИ КÆНДЗÆНÆЙ!..

Номдзуд уруссаг финсæг Александр ГЕРЦЕН (1812-1870) æ бийнойнаг Наталья Захарьинамæ финста: «Мæ фарсмæ, мæ хуæдрæбун деденæг ракалдта, адæймаг æ фуни дæр ке нæ фæууиндзæнæй, æ федауцæн æмбал кæмæн нæййес, уæхæн, уод. Еци уод уарзуй мæн, еци уод ду дæ мæ æрвон изæд. Мæ бæлдитæ еугурæй дæр уотæ ку исæнхæст уонцæ, уæд кæми иссердзæнæн æз Хуцауæн табу кæнуни аккаг зæгъуйнæгтæ!..»

НОМЕРÆН

«КА ДИН НЕ СКАНДЗÆНÆЙ КАДÆ...»

Гурджибети Майрæнсауи фурт Блашка адтæй дигорон фиццаг финсæг, дигорон литературы бундорæвæрæг. Æ фæстагонтæн ниуагъта нимауйнаг литературон бунтæ...

Нæ номдзуд поэт, дигорон æвзагбæл айевадон литературы бундорæвæрæг, тугъдон лæг Гурджибети Блашка Къостай номерæнæн ци æмдзæвгæ ниффинста, уоми уотæ баханхæ кодта: «Ка дин не скандзæнæй кадæ...» Æма уотæ зæгъун æнгъезуй Блашкайæн æхе туххæй дæр – евгъуйуонцæ рæстæгутæ, фæлтæртæ æййевунцæ кæрæдзæй, уæддæр ин кадæгонд цæуй нæ дзилли 'хсæн. Æ рохс ном ин абони æрмисунæн дæр ес бæлвурд рæуагæ – 1 мартый æ райгурдбæл исæнхæст æй æстдæс æма авдинсæй анзи (1868-1905). Уой фæдбæл æрмæгутæ кæсетæ 6-7-аг фæрстæбæл.

РÆСТВОДÆЙ ФÆЦАРДÆЙ, ЗÆРДИАРФÆЙ ÆЙ ИМИСÆН..

Ка дин не 'скандзæнæй кадæ, зæгъгæ, зæгъун æнгъезуй нæ Иристони номдзуддæр лæгтæй еу, Тохъайти Хасанбийи фурт Нохи туххæй дæр. Æнæгъæнæ Уæрæсей дæр æма дуйней берæ-берæ рауæнти зундгонд ахургонд, экономикон науки доктор, Уæрæсей уæлдæр скъолай æскъуæлтхт косæг, Цæгат Иристони науки æскъуæлтхт архайæг, нæ республики Парламенти дууæ фæдздзурдемей депутат, е берæ хуæрзти бацудæй нæ республикæн, нæ дзиллæн. Æма уæлдай арфиаг си уогæй æй зæрди-агæй имисæн. Уомæн нин абони ба ес бæлвурд рæуагæ – Тохъайти Хасанбийи фурт Нохи райгурдбæл 28 февралы исæнхæст æй фондз æма цуппаринсæй анзи (1941-2024). Уой фæдбæл арæзт номерæн мадзæлттæ æма æхе туххæй æрмæг ба кæсетæ 3-аг фарсбæл.

Дигорæ

Цæун райдæдта 1993 анзи мартый

0+

№8 (1025) 2026 анзи 7 мартый – кæрдæгæзмæлæни мæйæ

Аргъ 1 туман

УАЛДЗÆГИ ФЕДАУЦÆДÆР ÆМА ИМОНАУДÆР БÆРÆГБОН – СИЛГОЙМАГТИ ÆХСÆНДУЙНЕУОН БОНИ ХУАРЗÆНКÆ УÆ УÆД!..

ХУАРЗ СИЛГОЙМАГ – ХÆДЗАРИ ИЗÆД!..

... Еу хуæнхаг рауæни цъопбæл, дан, цардæнцæ æхсæз æнсувæри. Уæд дин еууæхæни етæ ку байдайиуонцæ къæдзæхи фахсбæл куройнæ аразун. Рæфтад афони син сæ уайсадæг киндзæ исхаста хуæруйнаг. Æнсувæртæ мийнасагмæ ку 'ркастæнцæ, уæд киндзæн уайдзæфтæ кæнунмæ фæцæнцæ, гъома, хуæрдæ нин исхастай, фал нин дон ба цæмæннæ исхастай, зæгъгæ. Е сæмæ фегъуста, уæдта сæмæ нæбал ниббухстæй æма син ку зæгъидæ:

– Мадта мæ æнæдзоргæ кæд нæбал уадзетæ, уæд уæ бафæрсон. Еци кæсæги кæсун, æма дон ес айдагъдæр далæ сæрисæфæни. Цæун имæ ку райдайай, уæд имæ æртæ бони æма æртæ æхсæвемæ дæр нæ нихъхъæртдзæнæ. Нур сумах куройнæ аразетæ, фал уин косгæ ба цæмæй кæндзæнæй?..

Æнсувæртæ кæрæдземæ бакастæнцæ æма загътонцæ: – Айæ ци дессаг æй, силгоймаг уогæй нæбæл зундæй ку фæууæлахез æй... Еци зунд нин махæй ескæмæн Хуцау цæмæннæ равардта?..

Гъе уотемæй æнæгъæнæ хуæнхбæсти цæветтонæн байзадæнцæ...

Махæн дæр аци хабар нæ нури цардарæзти тæходуйагæн бæргæ бабæзидæ. Нæ фидтæлтæ хумæтæги нæ фæдзахстонцæ: «Хуарз силгоймаг – хæдзари изæд!..» Уой лæдæргæй æма 'й нимагъæй, абони зæрдиагæй арфæ кæнæн нæ силгоймæгтæн сæ бæрæгбони фæдбæл, нæ зæрдæ син зæгъуй, цæмæй цардамондæй æнхæст уонцæ. Мах, нæлгоймæгтæ, ба син сæ хуарздзийнæдтæн аккаг аргъ кæнунгъон куд уæн! Бæрæгбони фæдбæл æрмæгутæ кæсетæ 4-5-аг фæрстæбæл.

ОТНОШЕНИЕ К МАТЕРИ И ВООБЩЕ К ЖЕНЩИНЕ – ЭТО ЗЕРКАЛО ДУШИ ЧЕЛОВЕКА!..

ЖИЗНЬ ДЛИННОЮ В ВЕК

В нашем стремительном мире столетний юбилей – это не только повод для восхищения, но и уникальная возможность прикоснуться к живой истории. **Вера Георгиевна Марзоева-Киргуева**, которая отметила свой 100-й день рождения в феврале этого года – не просто кавказская долгожительница. Она – хранительница памяти и мудрости, чья жизнь служит нравственным ориентиром для всех нас. В

преддверии 8 Марта в гостях у ветерана труда побывал Председатель Парламента Северной Осетии **Таймураз Тускаев**.

Вера Георгиевна принадлежит к поколению, чья молодость пришла на суровые годы Великой Отечественной войны. Она прервала мирную жизнь многодетной семьи Киргуевых, в которой и родилась Вера. Ее братья в числе первых ушли на фронт, защищать Родину от не-

мецко-фашистских захватчиков. Один из них, Лазарь, пропал без вести в жестоких боях под Житомиром, а другой брат, Тимофей, до конца исполнив свой воинский долг, вернулся домой лишь в 1953 году.

В то время, как мужчины сражались на передовой, юная Вера вместе с тысячами соотечественниц защищала родную землю в тылу: выполняла тяжелую работу, чтобы обеспечить

продовольствием фронт, участвовала в строительстве оборонительных рубежей – копала противотанковые рвы.

Вера Георгиевна – вдова фронтовика Романа Тазретовича Марзоева. Он ушел на фронт добровольцем, служил в Десантных войсках, прошел через тяжелейшие сражения. В истории войны навсегда остался его подвиг на Нарвском плацдарме в 1944 году: сменив погибшего товарища у орудия, он принял бой против тринадцати вражеских танков, и подбил из них пять. Несмотря на тяжелые ранения и угрозу ампутации, Роман Тазретович проявил несгибаемую волю, сохранил верность долгу и удостоился чести стать участником исторического Парада Победы на Красной площади в июне 1945 года.

Таймураз Тускаев отметил, что история этой семьи является примером истинного патриотизма. Он подчеркнул, что Вера Георгиевна и ее супруг создали удивительный союз, в котором личный героизм на фронте и трудовой подвиг в тылу стали фундаментом для воспитания будущих поколений. В этом браке они воспитали четверых сыновей.

Ваш жизненный путь – это образец мудрости и душевной доброты. Вместе с супругом вы ковали нашу общую Победу: он – на фронте, а вы – в тылу. Молодым людям, безусловно, надо учиться у Вас жизнелюбию и

стойкости, – отметил Таймураз Тускаев.

Сегодня столетняя жительница Осетии окружена большой и любящей семьей – у нее пятнадцать внуков, тридцать три правнука и праправнучка. «Дуйне сабур уæд, нæ кæстæртæ ба – æнæнæз æма æнæмаст. Фарнæ æма амонд алке хæдзари дæр æнхæстæй уæд!» – говорит Вера Георгиевна.

В свою очередь Таймураз Тускаев отметил:

– Скромность – отличительная черта великого поколения наших старших. Они не считали свои трудовые и военные подвиги чем-то особенным, а просто жили, трудились и любили свою Родину. Но именно на таких людях, как Вера Георгиевна Марзоева, и держится наша Осетия и именно такими людьми она славится.

Руководитель законодательного органа власти поблагодарил Веру Георгиевну за стойкость и неисчерпаемую созидательную энергию, которые она пронесла через десятилетия. Он поздравил ветерана труда с наступающим праздником весны и вручил парламентскую награду за весомый вклад в достижение Победы в Великой Отечественной войне, активную гражданскую позицию и в связи со 100-летним юбилеем, пожелав ей крепкого здоровья и еще многих лет жизни.

Людмила ДЖИГКАЕВА

НÆ НАЦИОН АЙЙЕВАДИ ЗÆРИНГУРДТÆ

Æ ИСФÆЛДИСТАДÆ АЙ АЦÆГÆЙ АДÆМОН!..

ЦÆРИКЪАТИ Римæ æ хуæрзеуæг ин дæттунн рæстæг нæ республики культури/министр ГУДИАТИ Батрази/хæццæ.

Дзæуæгигъæуи Туйгъанти Махарбеги номбæл аййевадон музейи æрæги кадгин уавæри исцитгин кодтонцæ нæ республики исфæлдистадон архайгътæй къуарей. Цæмæй нæ национ аййевадæ бæрзонддæр æма игъустгонддæр уа айдагъ Цæгат Иристони нæ, фал æнæгъæнæ Уæрæсей æма дуйней дæр, цæмæй фæлтæрæй-фæлтæрмæ гъæуайгонд цæуонцæ æма гъæздугдæр кæнонцæ нæ адæми уодварни хæзнатæ, еци табуайг гъуддагмæ сæ бæрзонд искурди-

ади фæрци агъазиау æвæрæн ке хæссунцæ, уой туххæй хуарзæнхæгонд æрцудæнцæ аллихузон паддзахадон хуæрзеугутæй. Уой фæдбæл син сæ еугуремæн мах дæр зæрдиагæй арфæ кæнæн. Уæлдай æхцæуæн ба нин е æй, æма бæрзонд аргъгонд ке 'рцудæй зундгонд зартæгæнæг Цæрикъати Римæн дæр – исаккаг ин кодтонцæ Цæгат Иристони адæмон артисти кадгин ном. Аци хабар нин уæлдай æхцæуæн ба уомæ гæсгæ 'й, æма Римæ адæмон артисти номи аккаг æй,

дзубанди дæр ибæл нæййес, æ бæрзонд искурдиади æма æ исфæлдистадон берæ фæллæнтти туххæй, уомæй сæйрагдæр ба – æ исфæлдистадæ æцæгæйдæр адæмæн зæрдтагонæй уарзон æма æхцæуæн ке 'й, уомæ гæсгæ. Цæрикъати Римæ уоййасæбæл ке исцитгин кодтонцæ, е ман уæлдай æхцæуæн æй уомæ гæсгæ дæр, æма нæ газети редакцийæн æй хуарз æмбал, æ хуæрзауодæг, æ фарсхуæцæг. Цæрикъати Римæ байвæрæн нæ республики театралон аййевадæмæ агъазиау æй. Мæскуй Цыкини номбæл театралон институт каст фæууни фæсте æй кæд нæ бæсти сæйраг сахари зундгонд театртæ сæхе сценæмæ худтонцæ, уæддæр исæздæхтæй æ райгурæн Иристонмæ æма цубур рæстæгмæ иссæй Тæбæхсæути Балой номбæл паддзахадон Ирон академион театри раздзæуæг артисткæ.

Æ бæрзонд искурдиадæй, æ дæсни аййевадон арæхстдзийнадæй, æ рæсугъд бакаст æма æзмæлдæй æхе бауарзун кодта театрдауæн. Сценæмæ æ алли рацуд дæр исуй устур бæрæгбони хуæн.

Римæ айдагъ театралон аййевади нæ фескъуæлхтæй, фал ма зундгонд æй куд дæсни зартæгæнæг, музыкæ финсæг,

аллихузон исфæлдистадон изæртæ аразæг. Æ хъæппæресæй Дзæуæгигъæуи Евгений Вахтангови номбæл Хæдзарæ-музейи еудадзугдæр арæзт æрцæунцæ литературон-исфæлдистадон изæртæ. Уонæми фæййархайуцæ зундгонд артисттæ, уæлдай хуарз ба е æй, æма си нæ маддæлон æвзагбæл фæккæсунцæ нæ национ литератури классикти æма нæ нури рæстæги нæ искурдиадæгин поэтти æмдзæвгитæ. Еци гъуддаг ба, æнæмæнгæ, устур пайда æй кæстæр фæлтæрти 'хсæн маддæлон æвзаг парыхат кæнуни гъуддаги. Куд æхсæнадон архайæг, уотæ дæр æ архайд минкъий нæй. Зæгъæн, цалдæр анзи фæд-фæди Цæрикъати Римæ хъæппæресæй арæзт цудæнцæ концерттæ «Дигорон зар». Уордæмæ æрбахонидæ нæ республики зундгонд зартæгæнгути, фæндурдзæгъдугути, исфæлдистадон коллективти архайгути. Уонæн сæ нисан адтæй, газет «Дигорæ»-йæн фæййагъаз кæнун æ рафинсуни гъуддаги. Æма еци куст, æнæмæнгæ, хъæбæр гъомусгин æма æнтæстгин адтæй. Газети тираж дзæвгарæ фæббæрзонд уидæ...

Æрæги ба ма Римæ æхе мæ райста Ирæфи райони аййевадон артдзæсти театралон хехъæппæресадон коллекти-

вæн разамунд дæттунн ихæс. Æма цубур рæстæгмæ æ къохи устур æнтæстдзийнадтæ бафтудæй. Кæстæр фæлтæрæн ци нæуæг спектакль «Машæ æма арс» ниввардта, уобæл театрдауæн хъæбæр æхцæуæнæй исæмбалдæнцæ. Æнæгъæнæ республики гъæутæ æма сахартæбæл райгъустæй цæмæдесаг спектакли кой æма театралон коллективти агорун райдæдтонцæ сæхемæ иуазæгуати... Гъе уотемæй æригон исфæлдистадон къуарæн гастролти цæугæ дæр рауадæй, æхцæуæнæй зæгъун æнгъезуй, рауадæнцæ æнтæстгин...

Мах, газет «Дигорæ»-йи коллектив зæрдиагæй арфæ кæнæн Цæрикъати Римæн, нæ республики адæмон артисти кадгин ном ин лæвæрд ке 'рцудæй, уой фæдбæл. Нæ зæрдæ дин, Римæ, зæгъуй фæдар æнæнæздзийнадæ, дæ уарзон бийнонтæ амонд æма фарнæй хайгин уæнтæ, исфæлдистадон гъуддаги ба никки бæрзонддæр уæлахездзийнадтæ, дæ размæ æвæрд нисантæ æнхæстæй кæддæриддæр дæ къохи æфтуйæнтæ!.. Кади хæццæ хæссæ Адæмон артисти цитгин ном!

Республикон газет «Дигорæ»-йи редакций коллектив

НÆ РАЗАГЪДИ ЛÆГТÆ – НÆ НАМУС, НÆ СÆРУСТУРДЗИНАДÆ, НÆ РАЗÆНГАРДГÆНÆГ

ТОХЪАЙТИ Нох.

ТОХЪАЙТИ Татьяна, ТУСКЪАТИ Таймораз, ОГОЙТИ Алан æма Геннадий РОДИОНОВ.

РÆСТУОДÆЙ ЦАРДÆЙ, ЗÆРДИАРФÆЙ ÆЙ ИМИСÆН...

Тохъайти Нохæн æ царди сæйрагдæр гъуддагбæл нимад цæуы æ науко-педагогон куст, комкоммæ уобæл æ рæстæг æма хъауритæн сæ зингæдæр хай харз кæнун гъудæй. Фал æй куд зудтан, уотемæй айдагъ уомæй нæ адтæй æ цардиуаг медес. Æ уодиконд уоййасæбæл архайунгъон æма уæхæн æвæллайгæ адтæй, æма фæгæ кодта нæ республикæ æхсæнадон-политикон царди дæр æновудæй архайунмæ. Адтæй нæ республикæ Парламенти дууæ фæдзæдзурдемæй депутат, рæстзæрдæй æнхæст кодта æвзаргъути æууæнкæй ибæл ци ихæстæ æвæрд адтæй, уони æма си дзиллæ дæр боз адтæнцæ...

Мадта уоййасæбæл зæрдæхæлар дæр адтæй æма адæми 'хсæн бæрæг дардта æ хуæрзæгъдаудзийнадæй. Æ хуæнтæн, е 'мгъæуккæгтæн, æ берæ зонгитæн сæ цийнæ дæр æма сæ зин дæр исуиуонцæ, æхе цийнæ æмæ зин, сæ фарсмæ балæуидæ...

Тохъайти Нохæн æ лæгдзийнæдтæй еума ба е адтæй, æма æхе æнтæстдзийнæдти æмбæрцæ ахсгаг адтæй, науко исфæлдистади хъазауат ка равзурста æма æ агъаз ке гъудæй, уонæбæл ауодун дæр. Æма æ фæрци ка фæррæствæндаг æй, науки аккаг бунат ка иссирдта, етæ 'нцæ дæсгæйттæ æма дæсгæйттæ – экономикон наукити кандидаттæ æма доктортæ. Цал æма цал студентæн ба иссæй лæмбунæг зундамонæг æма гъомбæлгæнæг – уони нимæдзæ ба, æвæдзи, бæлвурдæй банимайæн дæр нæйис. Цал æма цал диссертаций фæдбæл адтæй оппонент, цæйбæрцæ лекцитæ бакастæй айдагъ Уæрæсей нæ, фал фæсарæйнаг паддзахæдти уæлдæр ахургæнæндæнтти дæр, цал æма цал конференций кусти архайдта æ докладти хæццæ.

Аци еугур æма берæ æндæр хабæрттæ абони дæр ма арфагæй имисунцæ ка 'й зудта, етæ – уæлдайдæр ба, æ райгурдбæл фондз æма цуппаринсæй анзи ке исæнхæст æй, уомæ гæсгæ

дæр. Уомæн бæлвурд æвдесæн иссæй, æхсæрдæс æма инсæй анзи (1988 анзæй ба æ рамæлæти уæнгæ) кæми бахъиамæт кодта, еци ахургæнæндони – Цæгат Иристони Хетæгкати Къостай номбæл паддзахадон университети æ номерæнæн ци мадзæлттæ арæзт æрцудæнцæ, етæ.

Уонæн сæ сæйрагдæртæй еу – Тохъайти Хасанбийи фурт Нох уой бæрцæ æнзти дæргы кæми фæккуста деканæй дæр

«Политикон экономика» æма «Финанстæ æма кредиттæ», кæцитими абони уæнгæ дæр гъæуайгонд æма æнхæстгонд цæунцæ сæ исаразæг си ци фæдар фæткитæ æма æгъдæуттæ исæвардта, етæ.

Нæ республикæ Парламенти Сæрдар, экономикон наукити доктор Тускъати Таймораз, æ имисуйнæгги баханхæ кодта:

– Хе цæстингас дарун алли фарстай фæдбæл дæр, бæлвурд æма 'й лæмбунæг уагæй

кодта, уони æнæмæнæгæ æнхæст кæнгæй. Æримиста уой дæр, æма æ сæйраг кустæй уæлдай ма ин цæмæдесаг ци адтæй, ци рæстмæ гъуддæгутæбæл хуæст адтæй... Кæронбæттæни куд загъта, уотемæй исуйнаг адæм берæ фæууы, фал еугуремæн нæ бантæсуй æ искурдиадæ райгон кæнун, фал Нохæн ба æнхæстæй-æнхæстдæрæй е бантæстæй...

Аци загъд уой æвдесæн æй, æма профессори цардвæндаг

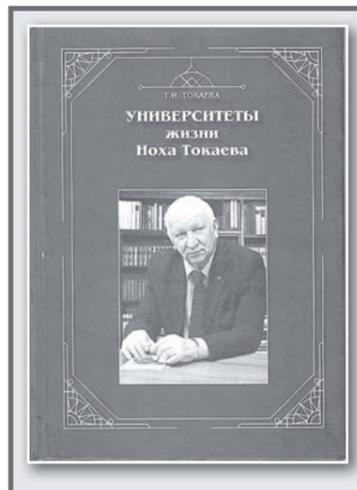
студенттæн баст æй бæрзонд науки скъолай хæццæ, – загъта студентти номæй радзубанди кæнгæй, ахургæнæндони профæдесон комитети сæрдар **Доййати Заурбек**.

Номерæн мадзали зингæ хай ба иссæй, Тохъайти Нохæн æ бæдоли бæдолаæ **Дедегкати Агунди** хæццæ ма ци еумæйаг монографи «Развитие экономики земельных отношений и регулирования землепользования: российский опыт и проблемы» бацæттæ кæнун бантæстæй (2023-2024 æнзти), уой презентаци. Агундæ æ радзубандий æримиста æ бабай хæццæ сæ еумæйаг кусти туххæй хабæрттæ, сæйраг гъудитæ куд фæззинниуонцæ, æма куд фæлгонцгонд цудæнцæ, куд ахсгаг адтæй аци проект кæронмæ рахъæртун кæнун.

Уæлдæр амунд монографий фæдбæл сæ гъудитæ презентаций рæстæг загътонцæ Цæгат Иристони Парламенти Сæрдар Тускъати Таймораз, сахар Стъараполæй иуазæг, Цæгат-Кавказæг федералон университети профессор **Владимир Кузьменко**, Цæгат Иристони гъæуон хæдзаради министриадæ экономикон хаййади сæргълæууæг **Тохъайти Тимина**, университети экономикæ кафедрæ сæргълæууæг **Ситохти Татьяна**.

Кæронбæттæни Огойти Алан райарфæ кодта номерæн мадзал исаразгътæ æма си архайгътæн, баханхæ кодта, Тохъайти Хасанбийи фурт Нох рохс ном, е 'гæрон берæ арфаг фæллæнтæ æма æскъуæлхтдзийнæдтæ æностаæмæ ке байзайдзæнæнцæ айдагъ Цæгат Иристони Хетæгкати Къостай номбæл паддзахадон университети нæ, фал нæ национ ахурæдæ æма науки, æнæгъæнæй нæ республикæ анзфинисти. Æ цардвæндаги хабæрттæ уодзæнæнцæ фæнзуйнаг дæнцæн нæ ирæзгæ фæлтæртæн сæ ирисхæ аразуни гъуддæгъути. Рæстуодæй цардæй, æма 'й нæ дзиллæ зæрдифæй имисдзæнæнцæ, кадæ ин кæндзæнæнцæ...

– Тохъайти Нох ном нури **БИЧИЛТИ Алемæ**

«Университеты жизни Нохы Токаева», зæгъгæ, ци киунугæ бацæттæ кодта Нохæн æ бийнойнаг Тохъайти Татьяна, е уайтæккæдæр цæмæдесаг иссæй нæ дзиллæн – уой дæр уомæ гæсгæ, æма си ирдæй æвдист цæунцæ æ уодиконди таурæхъон хæзнатæ, æ гъудитæ-сагъæстæ нæ Фидибæсти цардарæзти, экономикæ, хецаудзийнади, науки æма уони æмвæрстæ æмдзæуæг æндæр сагъæссаг фарстай фæдбæл. Æвдист ма си цæуы, æ науко-педагогон æма политикон-æхсæнадон æнтæстгин архайдти хæццæ ба ма цæйбæрцæбæл хæларзæрдæ æма хуæрзаудæг адтæй, е дæр. Аци киунугæ ка бакастæй, уони гъудимæ гæсгæ, е иссæй Тохъайти Нохæн æ номерæнæн тæккæ уиндгундæр циртдзæвæн, кæстæртæн ба – зундамонæг æма разæнгардгæнæг.

æма кафедрæ сæргълæууæгæй дæр, еци экономикон факультети 514-аг аудиторийæн (7-аг корпуси) лæвæрд æрцудæй æ ном. Уой фæдбæл си 26 феврæли арæзт æрцудæй сæрмагонд цитгин мадзал.

Архайдтонцæ си Цæгат Иристони Парламенти Сæрдар **Тускъати Таймораз**, номдзуд ахургондæн æ цардæмбал **Тохъайти Татьяна**, науко æхсæнæдти минæвæрттæ, ахургæнгутæ, студенттæ, ахургæнæндони алли æнзти рауагъдонтæ. Мадзал амудта факультети декан, экономикон наукити кандидат **Геннадий Родионов**.

Мадзал игонгæнæгæй, университети ректор **Огойти Алан** æ радзубандий куд загъта, уотемæй Тохъай-фурт уотид ахургæнæг нæ адтæй, фал ма науко скъолай æцæг раздзæуæг, уой фæрци аци ахургæнæндони арæзт æрцудæнцæ кафедритæ

студентти размæ рахæссун. Æ уодиконди аци уагæ бæрæг адтæй нæ Парламенти депутат уогæй æ кусти дæр. Æ алли радзубанди дæр адтæй бæлвурд æма гъуддагон, æ идардмæуинагæ зæгъуйнæггæ баст иуиуонцæ нæ республикæ, уой хæццæ ба еугур Уæрæсей изолдæри экономикон райрæзти нисанти хæццæ. Ци уавæрдæр вазуггин фарстатæ ку исæвзуридæ, уæд аллихатт дæр мæхе уомæ бахатинæ. Æ бон адтæй алли райхалунаг фарстайæн дæр æ лазæ иссерун æма 'й раст райаразунæн ба гæнæнтæ...

Зæрдæмæгъаргæ рауадæй Тохъайти Нохæн æ цардæмбал, профессор Татьяна Ивани кизги радзубанди дæр. Е куд радзурдта, уотемæй Нох бийнонти медæгæ дæр æма адæми 'хсæн дæр æхе дардта, Нæ Исфæлдесæг æй ци берæ адæймагон хуæздæр менеугутæй фæххайгин

æнтæстгин рауадæй, æ фæсте айдагъ науко куститæ нæ ниуагъта, фал ма арфаг ахурдзæутæ дæр.

Тохъайти Нох науко æма педагогон зонадон архайдти туххæй доклад искодта, университети науко архайдти проректор **Тенгиз Тиникашвили**. Зæрдиаг адтæй æ радзубанди **Атайти Муратан** дæр. Тохъайти Нох экономикон факультети декан ку адтæй, уæд Атай-фурт ба æ хуæдæйивæг адтæй, æма сæ еумæйаг кусти фæдбæл æ имисуйнæгги берæ айив хабæртти кой ракодта.

«Финанстæ æма кредитти» кафедрæ рауагдон, доцент **Кулумбекти Таирæ** æ радзубандий куд баханхæ кодта, уотемæй Тохъайти Нох куд ахургæнæг, уотæ домагæ кæд адтæй, уæд дæр куд адæймаг, уотæ рæстуод æма цæстуарзон адтæй.

– Тохъайти Нох ном нури

«ХУАРЗ СИЛГОЙМАГ – ХÆДЗАРИ ИЗÆД!..»

Мæнæ фиццаг фарсбæл ци хабари кой ракодтан, уой уомæ гæсгæ æримистан, æма силгоймаг цардиуаги гуддæгугтæй беретæми зундгиндæр æма араехстиндæр ке разиннуй, уобæл нæлгоймæгтæ кæд нæ арази кæнунцæ, уæддæр уогæ ба уотæ 'й. Е бæлвурдæй æвдист цæуи сауæнгæ нæ рагфидтæлтикон таурæхътæ æма æмбесæндти дæр, уæдта е æруагæс кæнуй алли рæстæугути цаути æма хабæртти æцæггадæй дæр. Æма уой фæдбæл нæ абони радзубандий райдайæни æримисуйнаг ан недзаманти цæрæг номдзуд силгоймæгти – амазонкити.

АМАЗОНКИТÆ

Куд дзурдæуи, уотемæй недзаманти Турки зæнхæбæл уайæг цæуæгон Фермодонти билгæрæнтти цардæнцæ тугъдфæлтæрд силгоймæгтæ – амазонкитæ. Скифтæ сæ нæлмаргутæ худтонцæ. Уомæн æма, цæуæт кæмæй уагътонцæ, еци лæгги, уæдта сæхуæдтæ ци биццеути рауадзиуонцæ, уони дæр кодтонцæ маргæ. Сæ кизгутти ба ахур кодтонцæ тугъдон гуддæгугтæбæл.

Еууæхæни бердзейнæгтæ сæ хæццæ истох кодтонцæ. Ниппурхæ сæ кодтонцæ. Уацари си ке райстонцæ, уони æртæ науеми бакодтонцæ æма сæ Сау денгизбæл сæхемæ ластонцæ. Денгизи астæу амазонкитæ сæхе ниццæвтонцæ бердзейнæгтæбæл æма сæ ниццæгътонцæ. Фал наутæ куд æсхæрун, кæцирдæмæ 'здахун гуддæй, арæзни, науæпæлæзти фиййæутти хæццæ куд архайдтайуонцæ, уой ба нæ зудтонцæ æма сæ денгизи уолæнтæ, думгитæ рахæссæ-бахæссæ кæнун райдæдтонцæ. Уотемæй æрбафтудæнцæ Меотиди цади (Азови денгизи) билгæронмæ, сæребарæ скифти зæнхæмæ.

Ами амазонкитæ рахизтæнцæ билæмæ æма итигъд будури цоппай кæнун райдæдтонцæ. Еу рауæн бæхæргъаубæл рамбалдæнцæ, ниййахæстонцæ сæ, исбадтæнцæ сæбæл æма скифти зæнхæмæ æстæгънмæ, сæ еубæстæ син байсунмæ хуснæгади цæунтæ байдæдтонцæ.

Скифтæ дес кодтонцæ, ка 'нцæ атаæ, зæгъгæ – нæ син се 'взаг ку нæ лæдæрæн, нæ нин сæ уæлæдарæс зундгонд ку нæй, кæцæй нæмæ 'рцудæнцæ? Сæ лæхъуæнтæ, сæ нæлгоймæгтæ сæ æнгъæл адтæнцæ æма сæ хæццæ истох кодтонцæ. Æма тугъди фæсте скифтæ амазонкити мæрдтæй цалдæрæй ку фæуидтонцæ, уæд æй базудтонцæ силгоймæгтæ ке 'нцæ, уой.

Æма уæд сæ Нихæси баунаф-фæ кодтонцæ: силгоймæгти маргæ нæбал, фал сæмæ рарветæн, амазонкитæ цал æнцæ, уал лæхъуæней. Гъæуама сæмæ хæстæг сæ цатæртæ æрæвæронцæ æма сæ фарсмæ цæронцæ, етæ цæмæй цæронцæ, уомæй. Амазонкитæ сæмæ ку нимпурсонцæ, уæд сæ хæццæ ма истох кæнонцæ, фал сæ разæй ледзæги куд фæууонцæ. Амазонкитæ сæ фæстæгæй ку нæбал соронцæ, уæд фæстæ-

Хамид САВКУЕВИ конд хузæ. Ист æй соцхизæгтæй.

мæ раздæхонцæ æма бабæй сæ фарсмæ 'рцæронцæ.

Скифтæ уотæ бакæнун исфæндæ кодтонцæ, уомæн æма сæ зæрди адтæй еци тугъдон силгоймæгтæ-амазонкити сæхеуон искæнун, цæмæй син си рантæстайдæ фæдар цæуæт-мугга.

СКИФТÆ ÆМА АМАЗОНКИТÆ

Скифти æрвист фæсæвæд, сæ хæстæртæ син куд байамудтонцæ, уотæ бакодтонцæ. Æма куддæр силгоймæгтæ балæдæрдтæнцæ, етæ тухгæнæг нæ 'нцæ, уотæ сæ æнцæд сæ уагæбæл ниуагътонцæ. Уотемæй дууети цæрæн бунæттæ кæрæдзей хæццæ бонæй-бонмæ хæстæгдæр кодтонцæ. Лæхъуæнтæмæ дæр амазонкити хузæн бæхтæ æма тохæндзаумæуттæй æндæр неци адтæй, сæ цардиуагæ дæр адтæй еу – цудæнцæ цауæни æма æстæри.

Æмбесбони амазонкитæ еугай-дугайæй фæхецæнтæ уиуонцæ æма цудæнцæ ауон рауæнцæ сæхеуон исфæндæ кодтонцæ, уæд лæгтæ зæгътонцæ амазонкитæн: – Махæн ес ниййергутæ, есбон. Идарддæр уæхæн цард кæнун нæ бон нæбал æй, æма нæ уомæ гæсгæ фæндуй нæхеуæнтæмæ раздæхун, нæ адæми хæццæ цæрун. Цæуæн мах хæццæ, еунæг сумах уодзинайтæ нæ

уоститæ, æндæртæ нин нæ уодзæнæй...

Уæд син амазонкитæ равардтонцæ уæхæн дзуап:

– Махæн нæ бон нæй уæ силгоймæгти хæццæ цæрун. Уомæн æма не 'гъдæуттæ, нæ цардиуагæ еу нæ 'нцæ... Мах фатæй æхсæн, æрцитæ 'хсæн æма бæхтæбæл доги уайæн, силгоймаги кустбæл ба ахур нæ ан. Уæ силгоймæгтæ ба, ке раниматдан, уони нæ зонунцæ, нæ си араехсунцæ, нæ зонунцæ, æнхæст кæнунцæ силгоймаги куститæ, бадунцæ æмбæрттæ уæрдунти, цауæни нæ цæунцæ, æгириддæр некумæ цæунцæ. Гъе уомæ гæсгæ сæ хæццæ нæ бафæдаудзинан. Кæд уæ фæндуй, цæмæй мах уæ уоститæ уæн, уæхуæдтæ ба раст адæймæгтæ, уæд уæ ниййергутæмæ фæццотæ æма уæ фæллоини хай рахæссæтæ. Ку æрбаздæхайтæ, уæд, гъæйдæ, æма хæцæнæй нæхецæн цæрæн... * * *

Аци хабар уин нæ абони цардиуагæй уæ зæрдæбæл неци æрбæлæуун кодта? Нæ нури лæхъуæнтæй дæр æндæр адæмихæттити кизгуттæй æхецæн цардæмбалæн ка равзаруй, уонæй кадæртæ (æви беретæ?) уони фæндæй сæ фидиуæзæгæй фæсхæтæг унцæ. Уогæ нæ абони дзубанди уобæл нæй. Фал уомæй зæгъуинаг ан уой, æма силгоймагæн алкæддæр ахсигæй æй æ цардамонд. Уой дæр айдагæ æхецæн нæ, фал æ бийнонтæн, æ хеуæнтæн, æ алфамбулай еугуремæн дæр. Уой фæдбæл æримисуйнаг ан еу таурæхъ.

АМОНД

Цардæнцæ еу бийнонтæ, адтæй сæмæ зæронд дæр, фал сæмæ æгъдау фæдар нæ адтæй.

Æхсæви мет рауардта. Сæумæй зæронд лæг исистадæй, æндæр некема исистадæй æма метбæл рауидта фæд.

– Айæ ба ке фæд æй, мæнæй æндæр ку некема исистадæй?

Рандæй фæдбæл æма гæдæмæ иссудæй. Лæг дæстæ кæнуй.

– Айæ ци хабар æй!

Уæд имæ къотæрæй кадæр дзоруй:

– Е мæ фæд æй, уæ хæдзари амонд дæн æма уæ ци гъæуи, ци корис, уой мин зæгъæ.

Зæронд лæг уотæ бакодта:

– Нæхеуонти рафæрсон.

Сæхемæ фæрсæг рауадæй æма фæрсуй бийнонти:

– Нæ амонд нæ фæрсуй, ци уæ гъæуи, зæгъгæ, æма ци ракорон? Биццеутæ зæгътонцæ: «Хуар, зæнхæ».

Уæд кæстæр киндзæ дуарæй æрбæлæудтæй æма загъта:

– Æгъдау, уарзондзийнадæ.

Зæронд лæг бацыйнæ кодта:

– Уой хуарз загътай: æгъдау, уарзондзийнадæ.

Зæронд лæг раздахтæй гæдæмæ сæ амондæ æма уæдæй фæстæмæ дзæбæхæй цардæнцæ.

«ДУ ХУАУИ УОСÆ ДÆ?»

Силгоймаги хуæрзуагон зæрдихатти туххæй ма æримисуйнаг ан еума таурæхъ дæр.

... Еу-дæс анзи кæбæл цудайдæ, уæхæн биццеу бæгъæнбадæй лæудтæй гъæунги, фуруазалæй гæрцц-гæрцц кодта, уотемæй кастæй тукани къæразгæй æндæмæ ка зиндтæй, еци батинкитæмæ. Еу силгоймаг æ размæ бацудæй æма 'й бафарста:

– Мæнæ дзæбæх биццеу, уагæр ци дессаг фæуидтай тукани, уотæ цæмæдесæй цæмæ кæсис?

– Хуцауæй корун, цæмæй мин батинкитæ радта, – загъта биццеу.

Силгоймаг ин æ къохбæл рахуæстæй æма еумæ бацудæнцæ туканмæ. Тукангæсæн загъта, æхсæз фæлусти, дан, мин сувæллони цъиндатæ рахæссæ, уæдта уæмæ кæд тас, кæдзос дон æма къæхтæсæрфæн разинна, уæд уони дæр. Тукани косæг рахаста, силгоймаг ци курдта, уони. Уосæ биццеуи медæггаг хатæнмæ бакодта, æ къæхтæ ин ницнадта æма ин сæ къæхтæсæрфæнæй ниссæрфта. Уæдмæ уæйæгæнæг цъиндатæ рахаста. Уосæ сувæллони къæхтæбæл цъиндатæ искодта, никки ма ин æ аккаг батинкитæ дæр балхæдта. Цъиндатæй ма ци фондз фæлусти байзадæй, уони дзæкъоли исæвардта æма сæ сувæллонмæ равардта. Æ сæр ин æ армæй æрлигъз кодта æма загъта:

– Нур гъæуама дæ къæхтæ мабал суйонцæ.

Уой фæсте биццеуæн хуæрз-бон загъта æма раудæй туканæй.

Биццеу æй раййафта, æ къох-мæ ин бавналдта æма æ цæсти-сугтæ æргæр-гæр кодтонцæ, уотемæй æй рафарста:

– Ду Хуцауи уосæ дæ?

ХИЙНÆЙДЗАГ САНАЙ НАЛАТДЗИЙНАДÆ

Уогæ силгоймаг уæлдай æновуддæрæй куд нæ архайдзæнæй æхе цардамонд сæрбæлтæу – уомæй æй неци бауорамдзæнæй. Æвдесæнæн уин уæ зæрдæбæл æрлæуун кæндзинан нæртон Сатанай хабæрттæ.

Урузмæгæн æ уосæ Елда хундтæй, æма ин кæддæр бафæд-захста, бæгæни искæнæ æз ба адæми æрхонон æма сæ фæххи-цон. Елда бæгæни искæнунæн ци æма куд гъудæй, уони бæргæ бакодта, фал æ бæгæнийаг æ афонæбæл æгириддæр не 'нгъизтæй – е ба хийнæдзаг Сатанай налатдзийнади фудæй, е ин æ лæгæй, æ хуæдæнсувæрæй æхецæн уодæнкъай искæнунмæ гъавта, æма мæгур уосæн, цæмæй æ бæгæнийаг ма искустайдæ, уой туххæй цидæр исаразта...

Æма Елда истухстæй. Сатана ин загъта, еу æхсæвæ, дан, мин радтæ Урузмæги æма дин дæ бæгæни исæнгъезун кæндзæнæн. Æ еци загъдбæл Елда хъæбæр ниддæстæ 'й, гъома, де 'нсувæр ку æй. Ме 'нсувæр æй, фал мæ уотæ фæндуй. Силгоймаг исарази æй. Бæгæнитæ исæнгъизтæнцæ. Еу бонæй иннæ бонмæ фæццæлæ кодтонцæ адæм.

Адæм ку фæххæлеу æнцæ, уæд Урузмæг бацудæй æ уатмæ æма уайтæккæдæр рафунæй æй æ хуссæни. Уæдмæ Сатана дæр бацудæй уордæмæ. Арвбæл цал стъалуи ес, уал стъалуи æма

мæйи хузæ искодта тугурбæл. Æртæ бони æма æртæ 'хсæви фæцæнцæ уати. Урузмæг райгъал уй æма уæлæмæ искæсуй – уæлæ стъалутæ, уæлæ мæйæ. Нерæнгæ ма раги æй.

Елда ба катæй кæнуй. Мæтæй мæлуй. Æма æ зæрдæ фур-мæстæй ратудта. Сатана уой ку базудта, уæд фæггæпп кодта, стъалутæ æма мæйи хузтæ рай-ста. Урузмæг исистадæй æма æндæмæ рацудæй... Кæсуй, æма Елдай мардæй ку рауидта, уæд Урузмæг ниддестæ кодта:

– Мæ разæй ку исистадæй, уæд æй ци рамардта?

Æма ин Сатана загъта:

– Е дæ фарсмæ Елда нæ ад-тæй, æз адтæн...

– Аллайæг æма гиризагаи ха-бар!..

Сатана имæ дзоруй:

– Ду мæнæн ку нæ уай, уæд мæнæн цæрæн нæйæс.

– Æма нæбæл адæм нæ ход-дзæнæнцæ?!

Сатана имæ дзоруй:

– Мæнæн нæ хæрæгбæл ин-нердæмæ исбадæ æма гъæуи ал-фамбулай æртæ зилди æркæнæ æма 'й уæд балæдæрдзæнæ, ци куд уодзæнæй, уой...

Исбадтæй Урузмæг хæрæг-бæл æма æрзилдæй гъæуи ал-фамбулай. Фиццаг зилди æй ка фæуидта, етæ ибæл ходæгæй мардæнцæ, дуккаг зилд æркодта, æма ибæл минкыйдæр бадес æнцæ, æртиккаг зилд ку æркодта, уæдта имæ кæсгæ дæр некебал кодта.

Уæд Сатана дзоруй:

– Фиццаг ку фегъосонцæ ха-бар, уæд нæбæл ходдзæнæнцæ, дуккаг хатт – минкыйдæр, уой фæсте ба нæ феронх кæндзæ-нæнцæ.

Сатана æ хуæдæнсувæрæй, æ уоси ин бабун кæнгæй, æхецæн уодæнкъай ке искодта, е цæйбæр-цæбæл æнæраст гъуддаг адтæй, уой фæдбæл Нартæ 'хсæн уоййæ-сæбæл неци дзубандитæ цудæй. Æвæдзи уомæ гæсгæ дæр, æма син лæгъуз дæр нæ адтæй. Уой фæдбæл æй мæнæн аци таурæхъ дæр.

САНАНА – НАРТÆН РÆДАУ ÆФСЫНÆ...

Уæд дин еу рæстæги Нартæ хъæбæр æгудзæг уавæри ку ба-хауионцæ, ци бахуардтайонцæ уæхæнæй дæр бустæги искадавар æнцæ, æстонгæй тухтæнцæ.

Уой фæуингæй, Сатана Урузмæги бахуадтæ æ еу цæл-гæнæнмæ: цæлгæнæн æ тæккæ идзаг адтæй кьерейæй; бахуадта 'й иннæ цæлгæнæнмæ: е идзаг адтæй ниуæзтæй: бахуадта 'й æр-тиккаг цæлгæнæнмæ: тугурæй зæнхæмæ кæрæдзей уæле ама-дæй лæудтæнцæ фидизгъæли хæйттæ æма ма берæ æндæр цидæртæ.

– Ани еугурей дæр мин рар-вистонцæ Нартæ устур кувдтитæй хунтæн, ном иссерунæн, – зæгъуй Сатана.

Фæррохс æй Урузмæги цæс-гон æма дзоруй Сатанамæ:

– Мафта исрæвдзæ кæнæ дæхе: Нартæ еу бонæй иннемæ ке бахуæронцæ, уомæй си фулдæр ес аци рауæн.

Фæддзурдта Урузмæг фе-деуæгмæ, хуарз æй фæххинцта æма ин загъта:

– Цо, æма фегъосун кæнæ Нартæн: «Æ бон цæун кæмæн æй, е рацæуæд, цæун æ бон кæмæн нæй, уой æрбаласетæ, сувæллон кæмæн æй авдæни, е ба æ авдæ-нæ æ хæццæ рахæссæд – Æхсæр-тæгати Урузмæг кувд кæнуй æма уæ хонуй!...»

«ДÆУÆЙ ХЪАЗАРДÆР ХÆЗНА МИН НÆЙÆС!»

Гъе уотемæй кодтонцæ сæ царди хабæрттæ Урузмæг æма Сатана. Фал дин уæд лæги зæр-дæмæ цидæр нæ фæццудæй æма фурмæстæй æ уосæн загъта:

– Дæ Хуцау туххæй, рандæ-уо дæ цæгатмæ!.. (Урузмæги аци загъдбæл куд нæ бадес кæнæн: кæд Сатанæй хæццæ куд æнсувæр æма хуæрæ, уотæ еу цæрæни

расорæ кæнуй.

– Кумæ цæуæн? – сонт фарст кæнуй лæг уоси.

– Феронх ди æй, æвæдзи, дæ хæдзарæй мæ ке ратардтай, е.

– Хуарз, – загъта Урузмæг, – фал мин балæдæрун кæнæ, мæн ба дæ хæццæ цæмæ ласис?

– Нæ хæдзарæй дæ ци ба-фæндæуа, уой хæссæ мин загъ-тай, æма нæ хæдзари мæнæн дæуæй хъазардæр хæзна нæйæс, æма дæ раластон...

Аци таурæхъ, махмæ гæсгæ, фæткамунди хузи бабæздзæнæй, æ ирисхъи хуарзмæ ка бæллуй, еци силгоймæгтæн: цардамонд-бæл еугæр фæххуæст дæ, уæд æй багъæуай кæнунмæ исарæх-сæ. Фал си кæмæдæрти ба еци хумæтæги зундгин фæткæ, гъ-лæггæн, нимæди дæр нæ фæууй.

КАЛМАНТИ Батыри конд хузæ «Киндзæбæл æ дарæстæ кæнун».

цардæнцæ, уæд æй циуавæр цæ-гатмæ æрвиста?.. Ред.)

Уæдта Урузмæг Сатанæн уотæ дæр ма загъта:

– Хæдзарæй хæссæ, ци дæ бафæндæуа, уони еугурæй дæр.

– Хуарз, – загъта Сатана, – фал ма мин кувд исхæнæни барæ радтæ Нартæн ма мæ ниуазæнтæ раттон.

Урузмæг исарази æй, Нартæ адæм кувди авд æхсæви æма авд бони фæббадтæнцæ.

Бадти зелæнгæнгутæ ма фæ-стæдæрмæ байзадæнцæ. Æма син Сатана загъта:

– А лæгбæл ма мин рацийнæ кæнетæ!

Æма ибæл дзæбæх раций-нæ кодтонцæ. Хуæрзмиуæзтгун фæцæй Урузмæг, уотемæй æр-тарфунæй æй. Æма уæд Сатана хаст галтæ уæрдуни исефтигъта, гуфæ байдзаг кодта фæсалæй, гобан си райтудта, горцъе ибæл æрæмбæртта, æ фунæй лæги уоми æрæвардта æма рараст æй æ цæгатмæ.

Цæйбæрцæ фæццудæнцæ, магъа, фал æрæгиаути Урузмæг фегъал æй – уæдмæ æрæвонг æй.

Кæсуй æма æ фарсмæ Са-тана бадуй, бæрзæ уесæй галтæ размæ тæруй, æ цæсгонæй ин-монти сифæй биндзитæ расорæ-

Еу кизгæ дзоруй æ уарзон лæхъуæнмæ:

– Ду мæ цардæмбал ку исуай, уæд дæ мæтæ, дæ сагъæстæ, дæ мæститæ æз æма дæуæн уодзæ-нæнцæ еумæйа!

– Арфæ дин кæнун, мæ хъа-зар, фал мæнмæ неци сагъæс, неци мæстаг ес.

– Гъома дин æз ку зæгъун: «Мæ цардæмбал ку исуай, уæд!»

РÆСТÆРДÆ ЛÆГ НÆ ФÆРРÆДУЙДЗÆНÆЙ...

Æма уæхæн «район-циуон» силгоймаг ба æ хецмæрæзи фуд-дæй æхуæдæг дæр рæдуйуй, уæдта ма æ уодæнкъайи дæр туффули æфтаунвæндæ искæнуй...

Цардæнцæ æма адтæнцæ æртæ 'нсувæри. Уонæй дууæ ад-тæнцæ къæрнихтæ æма кодтон-цæ давуни куст. Æртиккаг ба ад-тæй раст лæг. Еухатт æй æ уосæ еу рауæн нæбал уагъта:

– Ду дæр ести радавæ. Де 'нсувæртæмæ нæ кæсис?

– Хуарз, – загъта лæг.

Еу æхсæвæ рандæй давун-мæ æма æхе гъог радавта, фæд-дзурдта æ уосæмæ æма 'й мæй-дари равгарстонцæ. Лæг зæгъуй æ уосæн:

– Цирагъ рахæссæ æма 'й ба-стыгъæн.

Уосæ цирагъ æрбахаста æма рохсмæ сæхе гъоги ку базудта, уæд æ ростæмæ фæллæбурдта.

Уæд имæ лæг дзоруй:

– Гормон, æз ке гъог радавон, е дæр уотæ гъарæнгæ кæндзæ-нæй æма тæрегъæд æй, тæрегъ-æд!

«ÆМА МÆН БА НÆ БАХУÆРДЗÆНÆЙ?»

Хуарз æма аци лæги хузæн нифсæй дæр æма зундæй дæр фæдар ка разинна, еци лæг ций-фæндийæй дæр æ бийнонти цар-дамонд багъæуай кæнунгъон ису-одзæнæй. Ку нæ, уæдта...

Дууæ 'нсувæри иуаргути æр-кодтонцæ се 'ртиккаг, хестæр æн-сувæри рахецæн кæнунни туххæй.

Гъуддаг æцæгмæ ку 'рцудæй,

уæлдайдæр ба нæ зæрдиа-гæй ауодундзийнадæй. Уой дæр еу бони рæуагæй нæ, фал еудад-зугдæр, æцæг кæддæри колхоз-и нæлгоймæгти «ауодундзийнади» хузи нæ.

СИЛГОЙМАГИ ДÆР ИРОНХ КÆНУН НÆ ГЪÆУЙ...

Колхози нæуæг сæрдар æрæмбурд кодта правлений иу-онгти, ка си ци бунати косдзæнæй, уой исбæлвурд кæнунни туххæй.

– Ферми хецæуæй ке равза-рæн, – бафарста сæрдар.

– Мæн, – загъта еу уæйуга-рæст сурхуадолæ лæпполæг.

– Скъладæн ба хецæуæй ка ху-æздæр исарæхсдзæнæй?

– Æз, дæ æновуд цагъайраг!

– æхе реумæ хестæр æнгулдзæй райамудта иннæ бæзæрхуг лæхъ-уæн.

– Уæд хуæрæндони хецæуи бунат ба кæмæн бабарæ кæнæн?

– Мæнæн, дæ хъиамæтгун æнсувæрæн! – фæццæрдæг æй æртиккаг сахъигурд.

– Будурмæ ба уи катæ цæуд-зæнæй косунмæ?

Адæм фæгъгъос æнцæ. Æрæ-гиау еу лæг исистадæй:

– Куддæр хуарз нæ уайуй гъуддаг: куститæ еугурæй дæр нæлгоймæгти раги искæнун фе-даугæ дæр нæ кæнидæ.

– Раст дзоруй Сафар! – аллир-дигæй исдзолгъо-молгъо кодтон-цæ нæлгоймæгтæ. – Силгоймæгти дæр иронх кæнун нæ гъæуй. Ма-дта будури ба ка гъæуама коса!..

СИЛГОЙМАГ СИ КУ НÆ ЗАГЪАЛ.

Аци хабармæ гæсгæ уой зæгъуйнаг ан, æма силгоймæгтæ берæ гъуддæгути, баруагæс уи уæд, арæхстгиндæр æма архай-ундæргъон разиннунцæ. Мафта дзурдарæхстæй дæр нæлгоймæг-тæбæл уæлахез кæнунцæ. Уомæн æвдесæн – мæнæн аци хабар.

Сахари сæйраг гъæунги аллейи къелабæл «къумæлд-зæфæй» бадтæнцæ еуцалдæр лæхъуæни. Еу си, сæ рæзти ка рацæуидæ, уонæй алкæмæ дæр æнæ ести исдзоргæ нæ фæууй-дæ. Иннетæ ба гъæрæй ниххо-диуонцæ, æ «арæхстдзийнадæ» сæмæ дессаг кастæй. Уæд дин уобæлти ку 'рцæуидæ еу кизгæ – фæллæдхузæ ин, æ къохи киуну-гутæ. Æма сæ размæ ку 'рхъæрт-тæй, уæд имæ еци фæлхæрст ку исдзорида:

– Мæнæн рæсугъд, фарнæ дæмæ бадзорæд! Дæ мади сияхс нæ гъæуй?

Кизгæ имæ бакастæй, æ мед-билти мæстгун идзулд бакодта, æма æрæги-дурæги ку зæгъидæ:

– Сиахс гъæуй æви нæ, уой нæ зонун, фал минкый уæрдун балхæдта, æма 'й хæрæг ке гъæ-уй, уой ба бæлвурдæй зонун...

Аци хабарæй нæ абони рад-зубандийæн кæрон кæнгæй, арфæ кæнæн силгоймæгтæн сæ бæрæгбони фæдбæл, нæ зæрдæ син зæгъуй, цæмæй еци кизги ху-зæн царди еугур гъуддæгути дæр фæдарæй дзуапп дæттунгъон куд уонцæ, сæ ирисхъæ зæрдæхцæ-уæнæй аразунгъон. Силгоймаги дуйней фæдауцæ хумæтæги нæ хонунцæ, æма æцæгæйдæр уотæ фæууæд!..

ГУРДЖИБЕТИ Блашка (астæуæй) æ фидæ Майрæнсауи æма æ мадæ Гузай (ТУСКЪАТИ Ивани кизгæ, худтонцæ ма 'й Марийæ дæр) хæццæ.

«ДÆ УАДЗИМИС МÆГУРГОРБÆЛ ЗÆРДÆРЕСТÆЙ УÆД ДЗУРДАЙ...»

ГУЛУТИ Андрей (1892-1980),
Цæгат Иристони адæмон финсæг

Гурджибети Блашка адтæй, Устур Октябри революций агъоммæ ка куста ирон литературæ исаразунбæл, еци хестæр финсгутæй. Мах куд зонæн, уотемæй Блашкайæй раздæр аййевадон уадзимистæ неке финста дигорон диалектбæл, кæд, ка 'й зонуй, еске финста, уæддæр æ финститæ некæми фæззиндтæнцæ мухури Блашкай киунугутæй раздæр.

Аци анз (1965 анзи – Ред.), иуни мæйи, 60 анзи исæнхæст æй зингæ ирон поэт Гурджибети Блашка кæдæй рамардæй, уæдæй нурмæ. Уой фæдбæл мæн фæндуй еу къуар дзурди зæгъун. Раги æрцудæй еци гъудæг – 1905 анзи. Уæд мæбæл цудæй 12-13 анзи. Идард Хорискæсæнæй исластонцæ Гурджибети Блашкай мард. Блашка адтæй афицер, байсавдæй уруссаг-япоинаг тугъди. Куд дзурдтонцæ, уотемæй æй исластонцæ тугъди будурæй цинкæй конд кири. Исластонцæ 'й Прохладныйи станцæ Ерастимæ, уордигæй ба æ райгурæн гъæу Мусгъæумæ. Марди фæсте цудæй хъæбæр берæ адæм – нæлгоймæгтæ, силгоймæгтæ, сувæллæнттæ, сæ уарзон поэти фæндараст кодтонцæ æ фæстаг надбæл. Æз дæр сувæллæнтти хæццæ цудтæн поэти марди фæсте. Рацудан, нæ дууæ гъæуей æхсæн ци циртдзæвæн ес, «Цагъди мæрдтæ», зæгъгæ, уордæмæ, уæдта, мах, сувæллæнттæ раздахтан нæ гъæумæ фæстæмæ.

Сувæллон ма адтæн еци рæстæги, фал зудон Блашкай поэтикон уадзимистæ. Бакастæн

ин æ киунугутæ, «Дигорон уадзимистæ», «Æдули», «Сахи рæсугъд». Фæстæдæр, семинари ку ахур кодтон, уæд еу къуар ахуркæунуйнагæй хæццæ исаразтан Мусгъæуи скъолай азгъунсти гъазтизæр. Исæвардтан си Блашкай комеди «Æдули». Гъазтизæрмæ 'рцудæнцæ хъæбæр берæ адæм æма арфитæ ракодтонцæ комеди равдесугтæн. Хетæгкати Къоста æма Гурджибети Блашкай уадзимистæ мæ зæрдæмæ хъæбæр фæццудæнцæ. Кастæн сæ, сувæллон ма ку адтæн, уæддæр. Мæхуæдæг дæр, Къоста æма Блашкай финститæ фæнзгæй, æмдзæвгитæ финсун байдæдтон, кæд мæ финститæ лæмæгъ адтæнцæ æма мин сæ лæмæгъдзийнадæ неке амудта, уæддæр. Уæлдай уарзт кодтон Блашкай æмдзæвгитæ «Абæрег» æма «Мæлæг æфсæддон». Аци æмдзæвгитæ ку кастæн, уæд мæ цæститæбæл уадæнцæ тæрегъæддаг хуэтæ: абæрег еунæгæй, адæмæй хецæнæй куд цардæй æма куд берæ уарзта е 'мбали – е 'нæ сайд бæхи – саулохи. Блашкай «Мæлæг æфсæддон» дæр хъæбæр фæццудæй мæ зæрдæ-

мæ. Æмдзæвги поэт финсуй, цæф æфсæддон æнæ фæккæсæгæй, еунæгæй куд мардæй тугъди будури, уой туххæй. Аци æмдзæвгæн адæм исаразтонцæ рæсугъд мелоди æма 'й зардтонцæ революций агъоммæ, фæззарунцæ 'й нур дæр.

Кæд Блашкайæн еуæй-еу уадзимисти либералон-буржуазон дузæрдугдзийнæдтæ ес («Сæребари манифест», «Хъазахъмæ»), уæддæр зæгъдзинан, прогрессивон, демократон идеитæ фулдæр æнцæ æ финстити. Æ уадзимистæ агъаз æнцæ евгъуд рæстæги цард хуæздæр балæдæрунæн.

Блашка уарзта фæллоинæгæнæг адæми æма 'й хъæбæр фæндадтæй, етæ сæребарæй æма амондгунæй куд цæронцæ, е. Æ уадзимисти поэт æвдиста мæгур адæми уæззау цард паддæзи уæззау дзамани. Æ зæрдæ ристæй фæллоинæгæнугти зиндзийнæдтæбæл («Мæгургор», «Саудари бон», «Мæгур уосгор»).

Æ хуæздæр æмдзæвгитæй еу «Къоста» Блашка ниффинста Хетæгкати Къостай номбæл. Поэт финста:

*Ка дин не 'скæндзæнæй кадæ,
Ка дин нæ ратдзæнæй æгъдау?
Ка сдзурдта, ниййæргæй нæ мадæ,
Адæммæ йе 'взагæй дæуау?*

Аци æмдзæвгæй бæрæг æй, Блашка куд бæрзонд бунати æвардта Къостай æма ин куд устур аргъ кодта æ поэтикон æма æхсæнадон кустæн.

Цæгат Иристони финсгутæ, искурдиадæгин поэт Гурджибети Блашкай ном нимагæй, 1955 анзи, æ рамæлуни 50 анзи исæн-

хæсти фæдбæл, рандæнцæ æ райгурæн гъæу, нигæд кæми æй, уордæмæ – Мусгъæумæ – æма уоми æ циртбæл исæвардтонцæ деденгутæ, гъæууон клуби исаразтонцæ литературон изæр, радзурдтонцæ Блашкай исфæлдистади туххæй, бакастæнцæ æмдзæвгитæ. Еци финсгутæ адтæнцæ Цæгæрати Максим (Цæгат Иристони финсугти Цæдеси сæрдæр), Хъусати Дмитрий, Плити Харитон, Балати Тембол, Бритъиати Созурухъо, Хъайтухъти Геор æма иннетæ. Уоми нæ хæццæ адтæнцæ филологон наукити кандидат Хæдарцати Азæ æма Гурджибети Блашкайæн æ кизгæ – Саламти Сатæг. Литературон изæрмæ æрцудæнцæ берæ адæм æма хъæбæр фæййарфитæ кодтонцæ Блашкай ном иссеруни туххæй литературон изæр исаразгутæн.

Гурджибети Блашка адтæй, Устур Октябри революций агъоммæ ка куста ирон литературæ исаразунбæл, еци хестæр финсгутæй. Мах куд зонæн, уотемæй Блашкайæй раздæр аййевадон уадзимистæ неке финста дигорон диалектбæл, кæд, ка 'й зонуй, еске финста, уæддæр æ финститæ некæми фæззиндтæнцæ мухури Блашкай киунугутæй раздæр. Уомæ гæсгæ мах нимагæн Блашкай, дигорон диалектбæл раздæр финсун ка райдæдта, еци поэтбæл. Блашка адтæй паддæзи уæззау рæстæги фæллоинæгæнæг адæми зиндзийнæдтæ æма гъæмарæ цард ка равдиста æ уадзимисти, еци хестæр финсгутæй æма ин æ рохс ном мах некæд феронх кæндзинан.

Мæ аци имисуйнæгтæмæ æз мухур кæнун ме 'мдзæвгæ, Мус-

гъæуи уогæй, Гурджибети Блашкай номбæл ци литературон изæр исаразтан, уоми ке бакастæн, уой («Гурджибети Блашкайæн»).

ГУРДЖИБЕТИ БЛАШКАЙÆН

*Раги адтæй йеци рæстæг:
И сау мегътæ, зилдæгæй,
Æрæмбарзтонцæ нæ бæстæ,
Мæстгун уогæй, тузмæгæй.*

*Нæ адæми нин æзнæгтæ
Æфхуардтонцæ æгæрон,
Æфтудтонцæ 'й гъæзæмæртти,
Æнхæст кæнгæй сæ фæндон.*

*Зинтæ бухсæн нæбал адтæй,
Искарз æй бунтон æлдар.
Уæхæн доги нæ фæндадтæй
Йеунæгæй дæр ун цагъар.*

*Дæ уадзимис мæгургорбæл
Зæрдæресгæй уæд дзурдтай,
Реуигонæй, къæбæргорæй
Уой дæ финсти æвдистай.*

*И раст уоди – Батæрази –
Базонун кодтай махæн,
Адтæ уомæй ду арази,
Адгин фæцæй дæ зæрдæн.*

*Рæвгъудæй и сау рæстæг,
Æндæр æй нæ цард бунтон:
Сæребарæ 'й нæ рохс бæстæ,
Царди уагæ – нæ фæндон.*

*Фал Блашкайæн æ хуæнтти,
Зин уавæрти ка финста, –
Нæ финсугти – нæ уарзæнтти,
Рохс адæмæн ка хаста.*

*Алли хатт дæр имисдзинан,
Сæ кой æдзох кæндзинан,
Нæ арфæ син æрветдзинан,
Рохсаг уонæн зæгъдзинан.*

1965 анз

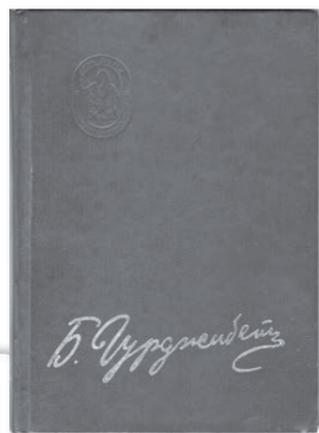
ГУРДЖИБЕТИ Блашка:

«Мæхе йескæдмæ иварзтон, фæуунунмæ хуæздæр цард...»

Гурджибети Блашкайæн е 'мдогонтæ куд имистонцæ, уотемæй æ исфæлдиста-
дон бунтæ агъæзиу адтæнцæ. Фал, гъулæггагæн, цæйдæрти фудæй æнхæст гъæу-
айгонд не 'рцудæнцæ, уæдта берæ рæстæгутуи дæргъи, куд æнгъизтæй, уотæ бара-
уадзæ хузи дæр хецæн киунугутæй уагъд нæ цудæнцæ.

Блашкайæн е 'мдзæвгити фиццаг æмбурдгонд «Дигорон уаджимистæ» рацудæй 1902
анзи Дзæуæгигъæуи (уæди Владикавкази), 1903 анзи ба – хецæн киунугутæй æ финст ка-
дæнгæ «Сахи рæсугъд», уæдта комеди «Æдули». Уомæй дзæвгарæ фæстæдæр, 1966 анзи
Хъазбегти Хъазбег бацæттæ кодта æма мухури рауагъта Гурджибети Блашкайæн æ
«Уаджимисти æмбурдгонд».

Рæстæгутæ рацудæй æма хъæбæр ахсгагæй багъудæй Гурджибети
Блашкай уаджимистæ нæуæгæй рауадзун. Æма 2022 анзи Дзæуæгигъ-
æуи рауагътадæ «Ир»-и рацудæй киунугæ «Дигорон уаджимистæ». Æ
исаразæг – поэт Къибирти Амурхан. Никки æнхæстдæр æмбурдгонд
ба фæззиндтæй 2018 анзи – хуннуй «Гурджибети Блашка. Дигорон
уаджимистæ» Бацæттæ 'й кодтонцæ Къибирти Амурхан æма Тахъ-
азти Федар, æ редактор ба иссæй Баликъоти Эммæ (гъулæггагæн,
цардгъонæй фæгъгъудæй не 'хсæнæй, рохсаг уæд...) Аци киунугæй
абони мухур кæнæн Блашкай æмдзæвгитæй кæцидæрти.

Нæ даудта мин мæ мæтæли
Дуйней мæ каст нечи бон;
Фæсмардтон 'йе 'ной уæнгæли –
Йесун сомий мæ цæсгон.

Хуцау æма мæ нивæрзæн
Æнцæ мæнæн æвдæсен,
Куд цæштисуг, кижги хузен,
Йе 'ной калдтон æз десен.

Фал, гъенур уаржти мижди
Рун исширдтон фæлилдæй,
Ка 'й мæ зæрди тад ижди
Мæ мæгури, илилдæй.

Мæ койаг, мæ уоди рæвдуд,
Æ сау зæрдæ æндæрæн
Скодта æгасей æнæнгъуд
Фæди-фæдмæ æвæрæн.

1899 анз, майи 3 бон

ЙИУАЗÆГ

– «Æгас нæмæ цо, кадæр дæ, –
Йиуазæг лæвар æй!
Кадгин бадæн дин, исбадæ
Мæ уеларт æлдарæй!

Дæ бæхи сагъæс ма кæнæ, –
Гъудгонд дин уодзæнæй;
Дæ дзаумаутæ мин ракæнæ, –
Уинун дæ уездонæй!» -
Уотæ читæ кæнидæ Нарт,
Йиуазæг æрцæуæгæй;
Адгин ин тæтидæ, чит, хуард,
Æ сæргъи ниллæуæгæй.

ÆХСÆВÆ

Стъалутæ, жингау,
Арви – цæхсæрæй,
Мæйæ шин – фиййау,
Цæфсунцæ минæй.

Чъеутæ гъæдбилтæ
Павжи сæ зари
Кæнуицæ миутæ
Йеумæ сæ бари.

Йеу уг кæмидæр
Гъулæг никкæуы;
Ристæй хъæбæрдæр
Зæрдæ ницæуы.

Хонхæй будурмæ
Салан сæ дзагъди
Хæссунцæ дзæгъунмæ
Дæнттæ сæ тагъди.

Йизол, чи цади,
Хуцау сæ дæшни,
Æптæлуи сæ царди
Гъæрæй мин хæфши...

Ниххустæй дуйней,
Райсгæй æй хуссæг...
Сгаруй ма къуарей
Кæмидæр фудлæг;

Айдагъ нæ хуссуй
Арви йи мæйæ,
Зæнхæн рæдзæхсуй
Рохсæй æ зæйæ.

ГУРДЖИБЕТИ Блашкай исфæлдистадæ зæрдта-
гон æй нæ адæми еудур фæлтæртæн дæр.

МÆ ФÆНДУР

Цæгъдæ, цæгъдæ, мæ фæндур,
Дæ хæтæнти нæуæг гъæр!
Æз дæ кæнун мæ уæлхъур
Царди мæтæй хъæбæрдæр.

Æй усмæ нæ бæрагæ, –
Дзурди гæпп нæ йигурæд...
Цæй, зарæн хæбæрагæ,
Йигъаугийæй хуæрзбæрæг!

КУВД

О, нæ Хуцау, о, нæ фидæ,
Цард радтæг, дуйней дарæг,
Цардæн æптæлуиуаг ку дæ,
Арв æма зæнхи бадæг!

Нæ хъурми æнцон дæ номæй
Ку уолæфæн, ку цæрæн,
Имисгæй ба дæ зæрддонæй,
Бæрæг читгин ку кæнæн!

Кæнæн дæмæ йидаугути,
Кувди сæри минæвар;
Фæдзæхсæн дæбæл кæугути,
Æптæлгæй цард – дæ лæвар!

Уо, Хуцау, коргæ ди кæнæн
Æма радтæ сенæвгъау;
Уæрдунгинæн – фæдар сæмæн,
Хуймонæн – фæдар рæтæн,

Нæ бæлцонтæн – ирайгæ хатт,
Ковзутæн – зæрдæнцойнæ,
Не 'фсæддонтæн – фæдар кард,
Федардæр ба – æгъдинцойнæ;

Нæ цæугутæн – фæндаги раст.
Йæргæв кæнæ – сæйгæ ка 'й;
Æзнаг, фудголи – фæдар баст,
Дæ хуарзæй ба – дзæбæх хай!

УАРЗТ

Мæ зæрди бунæй мæ инæфт
Хайи содзгæ мæ реуæй:
Нур бафæсмардтон мæ йиливд,
Æнæ хеуон мæ йеуæй...

Мæхе йескæдмæ иварзтон,
Фæуунунмæ хуæздæр цард,
Уомæй æз æнзтæ фæххастон
Уарзт, мæ зæрди арф æвард.

Рæвдудтон æй мæ меднимæр,
Сувæллонау, æгæр боц,
Æнгъæлгæй мæ зæруæн æ тар изæр
Исуодзæнæй сæнæ хъонц...

Адтæй мин æ кой хуæрзæфцæ,
Йе 'римист – æнцойадæ;
Нæ кодта некæд æ бæрцæ
Мæнæн неке æ йадæ.

МАДИ ЗАР АВДÆНИ СÆРГЪИ

Булла, булла, мæ дууæ цæшти,
Булла ракæнæ æнцойнæй!
Булла, мæ хор, ходуни бæшти,
Булла ракæнæ, афонæ 'й!

Дæ къæлæтбæл дин ауиндзун
Мæ джиуарæ мæ реуæй, –
Ба дæ хездæнæй дæ медфун
Дæ авдæни æвдеуæй!

Æндон кард дин дæ бажи буни
Фæтти гъæдæй æвæрун:
Фæххуссай мин æнцон фуни
Дæ 'ригбалмæ æнæ рун!

Булла, булла, мæ хори тунæ,
Булла ракæнæ адгинæй!
Булла, булла, мæ зæрди хунæ!
Булла ракæнæ мадгинæй!

Æнцон хуссæ, мæ зæрди чъеу,
Уо дæ йизæдæн æ йæвгет!
Хæкъурччитæй дæ мингий реу
Мабал калæд æ сор хед!

Хуссæ, дæ хуссæг архæциæ 'й, –
Нæ ми уодзæнæ йиронх;
Хуссæ, мæ мæтæ дæ хæциæ 'й,
О, мæ уод, о, мæ дор-хонх!

Булла, булла, дæ мингий дада,
Булла ракæнæ дæ уæгæй!
Булла, булла, мæ уоди гага,
Булла ракæнæ рæуæгæй!

Æй мин дæ 'ригбал сауæхшæд,
Дæ бахуст – царди адæ...
Цæй, уо дæ йизæдæн æ йæвгет,
Рун бахуæра дæ мадæ!..

Хор дæ ку 'ртава æ тунтæй
Авдæни сæумаераги,
Уæд игбал кæнæ дæ фунтæй
Бауарзунмæ дæ мади!

Булла, булла, мæ дууæ цæшти,
Булла ракæнæ æнцойнæй!
Булла, мæ хор, ходуни бæшти,
Булла ракæнæ, афонæ 'й!

– Вовочка спрашивает у мамы:
– Мама, а почему невеста всегда в белом?
– Потому что белый цвет – это цвет радости.

– А, теперь я понимаю, почему жених всегда в черном!
– Цыля, ты ездил на море вместе с Сарой?

– Таки да.
– Сарочка так загорела, а ты такая бледная...
– Ой, я тебя умоляю! К ней, кроме загара, никто не приставал!

ДÆ ЦАРДГЪОНДЗИНАДÆ ДÆХУÆДÆГ БАЗОНÆ АРГОМЗÆРДÆЙ!..

ФÆРНÆЙДЗАГ УÆД НÆ АЛКЕ ЦАРД ДÆР!..

Дæ ирисхы равгитæ æма гæнæнтæ цæмæй бæлвурдæй базонай, уой фæд-бæл дин, ка 'й зонуй, фæйагаз уодзæнæнцæ, америкаг психолог Артур Ванганди кæддæр ци фарстати къуар бацæттæ кодта, етæ. Махмæ гæсгæ, уонæбæл дзуæппитæ ратгæй дæ бон исуодзæнæй царди хæзнати æцæгдзийнадæ дæхецæн раггом кæнун æма уонæй фæххайгин унæн равгитæ исмадзал кæнунмæ исарæхсун. Еци гъуддаг ба ни алкæмæн дæр уæлдай ахсигæ æй абони, нæуæг anzi нæдтæбæл ранæхстæр уогæй.

1. Дæ царди медæгæ дæхецæн циуавæр фондз хæзнати нимайис тæккæ сæйрагдæртæбæл?

Аци фарстабæл дæ дзуæппитæ, æвæдзи, уодзæнæнцæ фæйнахузон: бийнonti амондгун цард, сувæллæнттæ,

зæрдæмæдзæугæ куст, зæрдæдæргæ æмбæлттæ. Дæ бæлдтаг хæзнатæ исбæлвурд кæнгæй, номхигъд син исаразæ, ка дин си куд хъазардæр æй, уомæ гæсгæ. Æцæг, цæмæй еци хæзнатæ дæ къохи бафтуйонцæ, уой туххæй ба дæхецæн исæвæрæе аккаг нисантæ.

2. Нуртæккæ дин сæйрагдæр циуавæр æртæ ахсигæдæр нисани æнцæ.

Аци фарстабæл дзуап гъауама раттай 30 секундемæ (бауæндæ дæ медсагъæстæбæл æма дин æнæмæнгæ фæйагаз уодзæнæнцæ).

3. Хуцау дæ гъауай кæнæд, фал æдеугурæй ма æхсæз мæйи фæццæрдзæнæ, зæгъгæ, уой ку базонай абони, уæд цæбæл исхарз кæндзæнæ, ци рæстæг ма дин байзадæй, уой?

УОТÆ ЦÆМÆН ДЗОРÆН...

ХАЛОНИ АЙКИ ХУЗÆН НИППУРХÆ АЙ

Халон дессаги маргъ æй. Ци æ бакаст, ци æ миутæ, ци ба æ зунд. Гъуддагбæл рагацау лæмбунæг ка расагъæс кæнуй æма раст барæнтæ ка искæнуй, еци адæймагæй уотæ фæззæгъунцæ: «Халонау æ иуони кæсуй». Е уомæн, æма халон хуæдмæли, тоги тæф идардмæ лæдæруй, раст иуони кæсæгау, дан, æй фæуинуий, базонуй. Уæдта ма, цæйбæрцæбæл раст æй, уой нæ зонун, фал ескæд устур къæдзæхæй ку рахауй, уæд, дан, æ цæститæбæл тоги хузæ рабадуй æма 'й кæцирдигæй уинуий, ецирдæмæ æ базуртæ райтиндзуй.

Дзорунцæ, халон, дан, æртæсæдæе anzi цæруй. Фал, ке зæгъун æй гъауй, æ æнзтæ ин неке банимадта, бæлвурдæй зонæн еу гъуддаг: халон æй, алцидæр ка хуæруй, уæхæн маргъ. Фагуси рагбæл ислæудзæнæй æма си золкъитæ уеддзæнæй. Уой дæр æ базур-

тæ уæлæмæ исесгæй: исцъумурæй син тæрсуй. Хумæтæги нæ фæззæгъунцæ, æхе даргæ еухузон ка фæккæнуй, æ миутæ ба æндæрхузон кæмæн фæуунцæ, уонæй: «Халонау æ базуртæн исцъумур кæнунæй тæрсуй, цъумур ба æ уодигъæдæ 'й».

Халон цæруй æ губунæн, æ губуни туххæй, дан, зумæг Мæскуйæй Парижи уæнгæ фæттæхуй. Халони туххæй

Аци фарста кæмæдæрти æгæр гурумухъ фæккæсдзæнæй, фал рæстæгон гæрæнти уавæри равзургæй, адæймаг уæлдай карздæрæй балæдæруй, уæлдай ахсигæдæр ци æй, уой.

4. Зæгъæн, миллион доллæри ра-мудтæй, уæд ци кæндзæнæ?

Аци фарстабæл дзуап ратгæй, хуæздæр балæдæрдзæнæ, равгитæ дин ку уа, уæд цæйбæрцæбæл фулдæр гъуддæгътæ исаразунгъон уодзæнæ.

5. Ци гъуддаг исаразун дæ фæндæдтæй, фал тарстæ бавзарунæй?

Цæмæ бæллис, уобæл фæххуæст унбæл ку нæ байархайай разæнгардæй, уæд си фенæхай уодзæнæ æма уобæл уой фæсте фæсмон кæндзæнæ.

6. Дæ зæрдæмæ хъæбæрдæр ци кæнун цæуй? Цæй фæрци дæхецæй боз æма дæ ирисхæй арази фæууис?

Адæймаг æхе амондгун уæд фенгъæлуй, æма зæрдæмæдзæугæ æма уодæнцойнæхæссæг кустбæл хуæст ку фæууй, уæд. Уæхæн уавæри 'й разæнгардгæнæг фæууй е дæр, æма си æруагæс кæнуй, æ равгитæ æма гæнæнти æмбæрцæе архайунгъон ке æй.

7. Циуавæр адтайдæ дæ тæккæ æн-диуддæр бæлдæ, ке нæ фæггуз уодзæ-нæ уой зонгæй?

Нæ аци æрфарсти кæронбæттæни ба уой зæгъуйнаг ан, æма еугур фарстæбæл дæр ци дзуæппитæ ратдзинатæ, уонæмæ еума хатт лæмбунæг æркæсетæ æма си сæйрагдæрæн равзаретæ, нуртæккæ уин уæ цардарæзти нисантæмæ гæсгæ уæлдай ахсигæдæр ка 'й, уой. Иннетæ дæр уин, ка 'й зонуй, ескæци уавæрти бабæздзæнæнцæ. Сæйрагдæр е æй, æма дин царди ку уа равзаруни фадуат. Æма уин бантæсæд нæуæг, 2026 анзи. Æнæнæз æма амондгун уотæ уæхуæдтæ дæр, уæ бийнонтæ дæр, уæ ахил дæр, зæрдтагон уин ка 'й, етæ дæр еугурæй-дæр!..

берæ хабæрттæ фегъосæн ес. Æй давæг, даууй карки æма тæхгæ цъеути æйкитæ, байахæссуй син сæ астыæнтæ. Æхуæдæг дæр бæрзонд бæлæстæбæл аразуй астыæнтæ, фал æ цардиуагæ куд уæгъдæ 'й, æ ахæстдонæ дæр уотæ: игæнттæ æма ин цъæстæ фæууй. Гъе уой фудæй, æ æйкитæбæл таунæги ку фæббадуй, уæд си кенæ цъасæй ескæци рахауй, кенæ уæлæн-гай астыæнттæй ратулуй. Æма де 'знаг уотæ! Гъе уомæ гæсгæ, ести ку расæт-туй, уæд фæззæгъæн: «Халони айки хузæн ниппурхæ 'й».

Халон зундгин маргъ æй: алцидæр цæттæй уарзуй, еске фæллоинæмæ ниббуруй. Фал ибæл гизæйлаг Уæлигæсти Саркис уаргъ исæвардта. Цæветонгæ, цалдæр уалдзæги ин æхе æйкити хæццæ карки æйкитæ æ астыони исæвæридæ æма уонæбæл дæр фæббадидæ. Æцæг цъеутæ бæласæй афойнадæбæл гъудæй райесун, кенæдта бæласæй рахаугæй ниппурхæ адтайонцæ.

РАСАГЪÆС КÆНАЙТÆ!..

Фарстатæн се 'мбесæй фулдæ-ребæл раст дзуæппитæ ку раттай, уæд е уой æвдæ-сæн æй, æма дæ зундгиндзийнадæ цæйбæрцæбæл бæрзонддæр æй:

1 Космодром Плесеци уæхæн æгъ-дау ес, æма ракетæхæссæг космосмæ исæскъæруни агъоммæ еу сахат раздæр ибæл æнæмæнгæ ниффинсионцæ силгоймаги ном – е, дан, æй æ ранæхстæри рæстæг багъауай кæндзæнæй фидбиллизæй. Циуавæр ном ибæл ниффинсунцæ?

а) Валя. б) Светæ. в) Таня.

2 Америкаг химик Терри Л. Уильямс 1913 анзи æргъуди кодта цæсти-хаутæ хуарунæн сæрмагонд хуарæн. Уой дæр æ хуарæн фæйагаз кæнунæн, цæмæй е æ уарзони зæрдæмæ хъæбæрдæр фæццæуа. Ци сагæй æй аразта, уомæ ма ци бафтудта, цæмæй си гъауæг хузи хуарæн рауадайдæ?

а) Вазелин. б) Фæтæгæн. в) Мудадзæ.

3 Нур дессаг некамæбал кæсуй, силгоймаг тæхæг ку исуй, е. Мадта уæд фиццаг тæхæг ба уруссаг силгоймæгтæй ка иссæй?

а) Любовь Голанчикова. б) Маринæ Попович. в) Лидия Зверева.

4 Аргъæуттæй зундгонд седзæр киз-ги (Золушки) «дзæнхъайæй конд» къахидарæс æцæгæй ба циуавæр æрмæгæй конд адтæнцæ?

а) Хъæдавæй. б) Сагдзармæй. в) Царæй.

5 Цитгин Октябри размæ циуавæр уарæсейаг орденай фулдæр хуарзæнæгонд цудæнцæ силгоймæг-тæ?

а) Табуайг Анни. б) Табуайг Екате-рини. в) Табуайг Владимири.

6 Циуавæр кинониви райгъустæй ауæхæн загъд: «Цæмæй инæ-лари уосæ исуй, уой туххæй исуо лейтенанти цардæмбал, æ хæццæ еу-инсæй anzi фæррахауæ-бахуауæ кæнæ гарнизонтæбæл...»?

а) «Африцæртæ». б) «Мæску цæсти-сугтæбæл не 'уæндуй». в) «Фиццаг хатт лæгмæцуд».

Аци фарстæбæл раст дзуæппи-тæ кæсетæ нæ газети иннæ номери. Абони ба уæ зонгæ кæнæн нæ газети 7-аг номери мухургонд фарстæбæл раст дзуæппити хæццæ.

1. Æрттевагæ. 2. Андоррæ. 3. Голла-ги медæгæ уогæй уайун. 4. Шахмæттæй. 5. Исланди. 6. Гъæмпин седзæргæс.

Республикон газет «Дигорæ»-йи коллектив зæрдхурмæй тæфирфæс кæнуй се 'мкосæг Гибизти Регинæн æ фиди хуæрæ

ГИБИЗТИ

Константини кизгæ Женя

ке рамардæй, уой фæдбæл.

Мæрдæгъæуттæ арæзт æрцæ-удзæнæнцæ 7 мартый Дзæуæгигъ-æуи Олег Кошевойи номбæл гъæунги 55-аг хæдзари фæзуати.